

117 . Miercurea Sibiului | Punct: Petriș | Anul: 2005

Anul: 2005

Cod RAN: 144937.06

Perioade: Preistorie, Protoistorie, Antichitate

Epoci: Neolitic, Eneolitic, Epoca bronzului timpuriu, Epoca bronzului, La Tène, Epoca romană timpurie

Tipuri sit: locuire

Categorii sit: Domestic, Neatribuit

Autori: Corneliu Beldiman, Sabin Adrian Luca, Diana Maria Sztancs

Instituții: Universitatea Creștină "Dimitrie Cantemir", București, Universitatea "Lucian Blaga", Sibiu, Universitatea "Lucian Blaga", Sibiu

Raport

Industria preistorică a materiilor dure animale

Cercetările sistematice derulate în situl arheologic de la Miercurea Sibiului, punctul „Petriș” (MSP) în perioada 1997-2005 au pus în lumină existența a trei secvențe de ocupare în decursul preistoriei (neo-eneolitic), aferente culturilor Starcevo-Criș, Vinca și Petrești (vezi supra, raportul de cercetare pe anul 2005)¹. Din complexe aferente acestora (bordeie, locuințe de suprafață, gropi), ca și din stratul de cultură s-a recuperat o cantitate importantă de materiale osteologice (vezi supra, diagnoza preliminară realizată de dr. Georgeta El Susi), ca și un lot de artefacte aparținând industriei materiilor dure animale (IMDA). Acesta din urmă face obiectul prezentului raport de analiză. El este compus atât din piese recuperate în cursul săpăturilor (campaniile anilor 2002-2005), cât și din piese identificate de noi în masa materialului osteologic. Mare parte a artefactelor aparținând IMDA supuse analizei provine dintr-un număr de 13 complexe (locuințe adâncite de tip bordei; locuințe de suprafață; gropi). 7 complexe aparțin culturii Starcevo-Criș; 6 sunt bordeie (B1, B4, B10, B17, B19, B20), iar unul este o groapă (G21). Din inventarul lor s-au recuperat 15 piese; alte 3 provin din stratul de cultură. 5 complexe aparțin culturii Vinca, 3 fiind bordeie (B5, B12, B15), iar 2 locuințe de suprafață (L11, L14). De aici s-au recoltat 19 piese, iar din stratul de cultură alte 8. Culturii Petrești îi aparține un singur complex (L1), care a livrat 5 piese.

În contextul mai larg al valorificării sistematice a descoperirilor IMDA preistorice din România, obiectiv urmărit în ultimii ani și în mediul cercetării de la noi², demersul de față urmărește să ofere o primă sistematizare a datelor privitoare la artefactele din materii dure animale descoperite la MSP. În demersul de extindere a abordărilor multidisciplinare ale vestigiilor din acest sit, materialele, inedite până acum, ne-au fost puse la dispoziție, pentru o analiză detaliată, de către prof. univ. dr. Sabin Adrian Luca; îi exprimăm și cu acest prilej mulțumirile noastre. Studiul artefactelor se face în mod unitar, conform reperelor metodologice actuale ale domeniului. Sunt aplicate clasificarea tipologică și protocolul de analiză puse la punct recent și care au stat la baza elaborării tezei de doctorat a autorului principal, ca și a redactării și publicării a numeroase studii, articole și rapoarte, unele foarte recente³. Printre avantajele oferite de studiul IMDA de la MSP putem menționa: posibilitatea definirii unor tipuri/subtipuri noi ale IMDA preistorice; augmentarea loturilor studiate și formularea unor considerații asupra tipologiei artefactelor și a paleotehnologiei specifice începuturilor neoliticului în spațiul intracarpatic; augmentarea loturilor studiate aparținând fazei timpurii a culturii Vinca; abordarea în premieră, după repere actuale, a unui mic lot de artefacte atribuit culturii Petrești; posibilitatea obținerii diagnozei arheozoologice și corelarea datelor cu parametrii IMDA; atribuirea culturală și datarea asigurate pe subfaze și etape ale culturilor reprezentate în sit; posibilitatea definirii unor repere specifice – metodologice, tipologice, paleotehnologice, paleoeconomice, crono-culturale, la care să se raporteze datele similare din alte situri, publicate sau inedite; posibilitatea augmentării lotului prin dezvoltarea săpăturii în următorii ani și explorarea a noi complexe; șansa unei cercetări extinse – exhaustive și multidisciplinare a sitului, implicit corelarea concluziilor legate

de IMDA cu alte seturi de date.

Aspectele metodologice ale demersului care vizează studiul complex al IMDA au fost prezentate în mod detaliat cu mai multe ocazii recente⁴. Este vorba de: criteriile și structura tipologiei (categorii/ grupe/ tipuri/ subtipuri/ variante/ subvariante); structura repertoriului descoperirilor, a fișei individuale, a vocabularului etalonat; coordonatele analizei, care urmăresc etapele «lanțului operator»: elementele debitaajului și ale fasonării; amenajările specifice; înregistrarea și interpretarea urmelor macro- și microscopice ale procedeele de fabricare, precum și a urmelor generate de utilizare. Tratatul statistic al datelor în formulă tabelară stă la baza formulării concluziilor legate de specificul IMDA studiate, permițând, în cadrul culturilor și al fazelor acestora, sesizarea unor aspecte importante, care se constituie în obiectivele demersului diacronic: prezența elementelor comune și a situațiilor puțin frecvente sau rare în cadrul culturilor și fazelor/subfazelor acestora; aportul tradiției și al inovației; specificul cultural și definirea «fosilelor indicatoare»; difuziunea influențelor etc.

Proveniența. Asocierile. În situl MSP, locuirea aparținând culturii Starcevo-Criș se concretizează în nivelul I, care cuprinde două subniveleuri: Ia (subfazele IB-IC) și Ib (subfazele IC-IIA). Culturii Vinca i se atribuie nivelul II, cu trei subniveleuri: IIa (subfazele A2-A3), IIb (subfaza A3) și IIc (subfazele A3-B1). Vestigiile culturii Petrești, faza AB se plasează în nivelul III. Lotul IMDA de la MSP are un efectiv total de 50 piese (N total = 50). Este vorba de un material inedit, în mare parte recuperat în timpul cercetărilor și inventariat ca atare; unele piese au fost identificate de noi în laborator, prin examinarea minuțioasă și exhaustivă a lotului de materiale osteologice, pus la dispoziție de autorul cercetărilor (septembrie 2003, august 2005, ianuarie 2006). Piesele sunt păstrate în colecțiile ULB Sibiu și ale MN Brukenthal. Ele provin, în majoritate, din complexe atribuite culturilor Starcevo-Criș, Vinca și Petrești (N = 39); 11 piese au fost recuperate din stratul de cultură (recte, nivelurile atribuite culturilor respective). Distribuția pe culturi arată dominarea cantitativă a artefactelor aparținând culturii Vinca, subfazele A2-A3, A3 și A3-B1 (N = 27); 18 piese sunt atribuite culturii Starcevo-Criș, subfazele IB-IC și IC-IIA (N = 18). Cultura Petrești, faza AB este reprezentată prin 5 piese (N = 5). Cele mai multe artefacte au fost descoperite în inventarul B12 și al L11 – cultura Vinca (câte 6 piese); B10 – cultura Starcevo-Criș și B5 – cultura Vinca au livrat câte 4 piese. Restul complexelor a livrat 1-3 piese. Asocierile tipologice în complexe includ 2-5 tipuri, ilustrând contexte de fabricare, utilizare, stocare și abandon: B1 (I A9 + I C4); B4 (I F10 + I B1); B10 (I A15 + I B1); B19 (I A7 + I A9) (cultura Starcevo-Criș); B5 (I A15 + I A19 + V A3 + V A1); B12 (I A15 + III B3 + V A2); L11 (I A15 + I G1 + I A9 + V A1 + V A2) (cultura Vinca); L1 (I A7 + I E3 + I I1 + V A1) (cultura Petrești) (vezi tabelele nr. 1-4). La solicitarea noastră, autorul săpăturilor ne-a precizat, pe baza criteriilor stratigrafice și tipologice, apartenența complexelor la o cultură sau alta, cu fazele și subfazele respective. Aceste atribuiri crono-culturale au stat la baza departajării artefactelor pe culturi/faze/subfaze și au impus ordonarea datelor în repertoriu, derularea analizei tehnologice etc. În afara acestor repere, nu putem oferi, deocamdată, date suplimentare asupra contextului de proveniență a artefactelor. Nu am avut la dispoziție, până la momentul elaborării prezentului raport (ianuarie 2006) informații asupra restului materialelor și artefactelor recuperate din complexele respective, care ne-ar putea completa tabloul ambianței paleotehnologice în care a evoluat IMDA (materialul arheozoologic; industria litică șlefuită și cioplită; alte elemente de utilaj litic: lespezi/plăci pentru prelucrarea prin abraziune, percutoare, polizoare pe galeți etc.). Studiul sistematic al acestor categorii de materiale ar fi de natură să mărunteze, fără îndoială, valoarea documentară a lotului pieselor analizate și, în măsura posibilităților oferite de autorul cercetărilor, vom avea în vedere aceste aspecte ale studiului într-un viitor apropiat.

Pentru repertorierea artefactelor și buna lor departajare și identificare/regăsire pe nivelurile corespunzătoare culturilor definite în situl de care ne ocupăm am adoptat următoarele convenții: situl a primit abrevierea MSP; nivelul I, aferent culturii Starcevo-Criș, a fost individualizat de noi prin cifra I; nivelul II, atribuit culturii Vinca, a fost desemnat prin cifra II; nivelul III, aferent culturii Petrești, a fost individualizat prin cifra III. Au rezultat, astfel, siglele: MSP/I, MSP/II și MSP/III. Analiza artefactelor s-a derulat pe loturile constituite pe culturi; departajarea stratigrafică a artefactelor pe subniveleuri nu are, cel puțin în acest stadiu al analizei (operate pe efective mici) semnificații în plan paleotehnologic și crono-cultural. În repertoriu au fost inserate cele 50 de fișe-tip ale artefactelor, reunind, în formulă sintetică, observațiile și prelevările referitoare la totalitatea parametrilor cuantificabili semnificativi în plan tipologic,

morfometric și paleotehnologic. Pe baza datelor din fișele de repertoriu (neincluse aici) se formulează concluziile analizei din prezentul raport.

Datele relative la structura tipologică a fiecărui lot pe culturi și la proveniență sunt redată sintetic în tabelele nr. 1-4. Se constată caracterul relativ auster al gamei tipologice, marcat de predominarea vârfurilor diverse (grupa tipologică I A, N = 18); în cadrul ei, frecvente sunt cele realizate pe semimetapodii (I A7) și pe fragmente de corpuri costale (I A15). Urmează piesele tehnice (V A1, V A2, V A3 – eboșe, materii prime, deșeuri, N = 14), netezitoarele (I B1, N = 7) și lingurile-spatule (I F10, N = 4). În lotul analizat au fost decelate 3 categorii tipologice (I Unelte; III Podoabe; V Diverse), 9 grupe tipologice (I A Vârfuri; I B Netezitoare; I C Percutoare; I E Retușoare; I F Linguri-spatule; I G Vârfuri oblice; I I Lustruitoare; III B Pandantive; V A Piese tehnice) și 18 tipuri. În raport cu lista tipologică elaborată recent și aplicată în studiul IMDA preistorice din România⁵, artefactele noi sau rare prezente în repertoriul sitului MSP aparțin unui număr de 3 categorii tipologice: I Unelte: vârful pe fragment de canin de suid, I A19; retușorul pe fragment diafizar de os lung, I E3; percutorul pe segment distal de humerus, I C4; vârful oblic pe rază de corn de cerb, I G1 a; lustruitorul pe metapod distal, I I1 b; III Piese de podoabă: pandantivul în formă de cârlig din corn de cerb, III B11 (piesă unicat până în prezent în IMDA din România); V A (Diverse – Piese tehnice: segmentul de metapod de vită de pe care s-a extras prin șanțuire axială o baghetă/eboșă dreptunghiulară, piesă unicat până în prezent în IMDA din România).

Cultura Starcevo-Criș. Structura tipologică a lotului atribuit culturii Starcevo-Criș (N = 18) include un număr de 3 categorii (I Unelte; III Podoabe; V Diverse), 6 grupe tipologice (I A Vârfuri; I B Netezitoare; I C Percutoare; I F Linguri-spatule; III B Pandantive; V A Piese tehnice) și 9 tipuri. Cel mai bine reprezentată este categoria uneltelor (I); aceasta include 16 piese, între care domină vârfurile și netezitoarele.

Cultura Vinca. Structura tipologică a lotului atribuit culturii Vinca (N = 27) include un număr de 3 categorii (I Unelte; III Podoabe; V Diverse), 6 grupe tipologice (I A Vârfuri; I B Netezitoare; I F Linguri-spatule; I G Vârfuri oblice; III B Pandantive; V A Piese tehnice) și 11 tipuri. Cel mai bine reprezentată este categoria uneltelor (I); aceasta include 14 piese, între care domină vârfurile și netezitoarele. La fel de bine este ilustrată categoria Diverse (V), grupa Piese tehnice (V A); aceasta numără 9 artefacte.

Cultura Petrești. Structura tipologică a lotului atribuit culturii Petrești (N = 5) include un număr de două categorii (I Unelte; V Diverse), 4 grupe tipologice (I A Vârfuri; I E Retușoare; I I Lustruitoare; V A = Piese tehnice) și 4 tipuri. Cel mai bine reprezentată este categoria uneltelor (I); aceasta include 3 piese, între care domină lustruitoarele.

Parametrii morfometrici (exprimați în mm) sunt redați sintetic în tabelul nr. 6. Se remarcă faptul că, din punct de vedere dimensional, singura grupă tipologică relativ expresivă este aceea a vârfurilor (I A); efectivul ei nu este însă prea mare (N = 18, dintre care doar 6 piese întregi sau întregibile). Adoptându-se clase de lungimi stabilite în mod convențional se observă predominarea vârfurilor de clasă mică (II, N = 6 piese) (tabelul nr. 7). Efectivele prea reduse nu permit conturarea unor concluzii consistente pe baze statistice.

Analiza parametrilor paleotehnologici (de la identificarea specifică și anatomică a materiei prime și până la decelarea urmelor de uzură și formularea ipotezelor legate de rolul funcțional) se va derula distinct pentru fiecare cultură atestată în sit. Formulăm de pe acum concluzia legată de expresivitatea relativ scăzută a IMDA analizate sub raport paleotehnologic; această caracteristică marchează specificul culturilor neo-eneolitice Starcevo-Criș, Vinca și Petrești și se datorează aplicării unor scheme de fabricare standardizate, în general simple, recurând la procedee elementare, cu grad mic de combinare⁶.

Achiziția materiilor prime semnifică parcurgerea unor etape succedate într-un interval de timp scurt. Sunt atestate 5 specii care au furnizat materii prime pentru artefacte: bovinele domestice (*Bos taurus*), bovinele sălbatice (*Bos primigenius*); ovicaprinele (*Ovis aries*/*Capra hircus*); cervidele – cerbul (*Cervus elaphus*) și căpriorul (*Capreolus capreolus*); suidele – porc mistreț (*Sus scrofa ferus*). Ca pondere a speciilor, menționăm prezența dominantă a bovinelor domestice (32 piese), urmate de cerb (7 piese), ovicaprine (6 piese), căprior (2 piese), mistreț (2 piese) și bour (o piesă). Se constată frecvența utilizării oaselor lungi – 27 piese (metapodii, 14 cazuri; oase lungi neidentificabile, 10 cazuri; metacarp, un caz; metatars, un caz; humerus, un caz), provenind de la mamifere domestice și sălbatice (în ordine: bovine domestice, 21 cazuri;

ovicaprine, 5 cazuri; bovine sălbatice, un caz). Urmează, în ordine: oasele plate (corpuri costale) de mamifere domestice (12 cazuri, dintre care 11 de bovine și unul de ovicaprine); coarnele de cervide – raze, ax (9 cazuri, dintre care 7 de cerb și 2 de căprior); dinții de mamifere sălbatice – defense de mistreț (2 cazuri). Situația statistică generală a materiilor prime (identificarea specifică și scheletică) este redată în tabelul nr. 5, iar parametrii fiecărei piese sunt inserați în tabelul nr. 8.

Cultura Starcevo-Criș. Sunt atestate 4 specii care au furnizat materii prime pentru artefacte: bovinele domestice (*Bos taurus*), bovinele sălbatice (*Bos primigenius*); ovicaprinele (*Ovis aries*/*Capra hircus*); cervidele – cerbul (*Cervus elaphus*) și căpriorul (*Capreolus capreolus*). Ca pondere a speciilor, menționăm prezența dominantă a bovinelor domestice (11 piese), urmate de ovicaprine (4 piese), cerb (2 piese) și bour (o piesă). Se constată frecvența utilizării oaselor lungi – 11 piese (metapodii, 7 cazuri; oase lungi neidentificabile, 3 cazuri; humerus, un caz), provenind de la mamifere domestice și sălbatice (în ordine: bovine domestice, 6 cazuri; ovicaprine, 4 cazuri; bour, un caz). Urmează, în ordine: oasele plate (corpuri costale) de mamifere domestice (5 piese provenind de la bovine domestice) și coarnele de cerb – raze, ax (2 cazuri).

Cultura Vinca. Sunt atestate 5 specii care au furnizat materii prime pentru artefacte: bovinele domestice (*Bos taurus*); ovicaprinele (*Ovis aries*/*Capra hircus*); cervidele – cerbul (*Cervus elaphus*) și căpriorul (*Capreolus capreolus*); suidele – porc mistreț (*Sus scrofa ferus*). Ca pondere a speciilor, menționăm prezența dominantă a bovinelor domestice (17 piese), urmate de cerb (5 piese), căprior (2 piese), mistreț (2 piese) și ovicaprine (o piesă). Se constată frecvența utilizării oaselor lungi – 11 piese (metapodii, 5 cazuri; oase lungi neidentificabile, 5 cazuri; metacarp, un caz), provenind de la bovine domestice. Urmează, în ordine: oasele plate (corpuri costale) de mamifere domestice (7 piese, dintre care 6 provenind de la bovine domestice și una de la ovicaprine); coarnele de cervide – raze, ax căzut (7 cazuri, dintre care 5 de cerb și 2 de căprior); dinții de mamifere sălbatice – defense de mistreț (2 cazuri).

Cultura Petrești. Sunt atestate 2 specii care au furnizat materii prime pentru artefacte: bovinele domestice (*Bos taurus*) și ovicaprinele (*Ovis aries*/*Capra hircus*). Ca pondere a speciilor, menționăm prezența dominantă a bovinelor domestice (4 piese), urmate de ovicaprine (o piesă). Se constată utilizarea exclusivă a oaselor lungi – 5 piese (metapodii, 2 piese, dintre care una provenind de la bovine domestice și una de la ovicaprine; metatars de bovine domestice, o piesă; oase lungi neidentificabile, 2 piese).

Debitajul urmărește prelevarea unui fragment de materie primă și schițarea formei brute a artefactului. Pentru lotul analizat el înregistrează aplicarea unui număr de 6 procedee distincte: percuția directă/despicarea; percuția directă/fracturarea; percuția directă/cioplirea; percuția indirectă/despicarea; șanțuirea axială (unilaterală și bilaterală); abraziunea axială; ele sunt aplicate, mai ales, la debitaajul oaselor lungi și plate. Domină în mod absolut recurgerea la procedee simple, cu grad redus de precizie, precum percuția directă/despicarea (35 cazuri) și percuția directă/fracturarea (8 cazuri). Alături de ele, relativ frecvent apare aplicarea procedurii sofisticate, de precizie, al șanțuirii axiale (unilaterale sau bilaterale) (7 cazuri). Aceste trei procedee sunt complementare și se combină în scheme de debitaaj complexe, cu două-trei etape distincte. Relativ frecventă este și aplicarea percuției directe/cioplirii, în cazul debitaajului cornului de cerb (detașarea razelor de pe ax) (6 cazuri). Între procedeele rar aplicate sunt abraziunea axială și percuția indirectă/despicarea (câte un caz). Procedeele decelate sunt aplicate în formulă unică sau combinate în scheme cu 2-3 componente (PD/D + PD/F; Șa + PD/D; PD/C + PD/F; PD/D + PD/C + PD/F; As + PD/D; PD/D + PI/D). În ambianța tehnologică a culturilor neo-eneolitice, utilajul litic cioplit și șlefuit utilizat în debitaajul materiilor dure animale se regăsește în mod curent; urmele specifice păstrate pe artefacte dovedesc folosirea sa. În cazul culturii Petrești, aparent nu este sesizabil impactul utilizării uneltelor de tăiat/cioplit metalice (topor, daltă). Datele relative la etapa debitaajului în cadrul lotului analizat sunt redată sintetic în tabelul nr. 8.

Cultura Starcevo-Criș. Etapa debitaajului înregistrează aplicarea a 4 procedee tehnice: percuția directă/despicarea (PD/D); percuția directă/fracturarea (PD/F); percuția directă/cioplirea (PD/C); șanțuirea axială (unilaterală și bilaterală) (Șa). Domină în mod absolut recurgerea la percuția directă/despicarea (15 cazuri) și șanțuirea axială (5 cazuri); ca procedee rar atestate sunt percuția directă/cioplirea și percuția directă/fracturarea (câte 2 cazuri).

Cultura Vinca. Etapa debitaajului înregistrează aplicarea a 4 procedee tehnice: percuția directă/despicarea (PD/D); percuția directă/fracturarea (PD/F); percuția directă/cioplirea (PD/C); șanțuirea axială (unilaterală și bilaterală) (Șa). Domină în mod absolut recurgerea la percuția directă/despicarea (20 cazuri) și percuția directă/fracturarea (6 cazuri); ca procedee mai rar atestate sunt percuția directă/cioplirea (4 cazuri) și șanțuirea axială (2 cazuri).

Cultura Petrești. Etapa debitaajului înregistrează aplicarea a 4 procedee tehnice: percuția directă/despicarea (PD/D); percuția directă/fracturarea (PD/F); percuția indirectă/despicarea (PI/D); abraziunea în suprafață (As). Domină percuția directă/despicarea (3 cazuri), în timp ce percuția indirectă/despicarea și abraziunea axială sunt atestate în câte un caz.

Procedeele fasonării și ale finisării sunt diversificate în raport cu acelea aplicate în etapa debitaajului. Se urmărea atât obținerea formei definitive a obiectului, cât și amenajarea unor detalii morfo-tehno-funcționale specifice. De asemenea, aici se includ și: tratamentul termic; amenajarea dispozitivului care servea la fixarea prin suspendare pe o fibră sau fir oarecare (perforații); finisarea suprafețelor sau a perforațiilor (alezarea) etc. Observăm predominarea abraziunii multidirecționale (Aa/Ao/At) ca procedeu de bază al fasonării, generalizat în realizarea artefactelor din materii dure animale începând cu neoliticul (26 cazuri). Retușarea (Rt) este destul de frecventă (6 cazuri), ca și aplicarea (probabilă) a tratamentului termic (TrT) (încălzirea la flacără sau coacerea în cenușă fierbinte, 4 cazuri). Între procedeele rar semnalate se înscriu: percuția directă/cioplirea (PD/C) (2 cazuri); excavarea (scobirea) țesutului spongios al cornului de cerb (Sc), finisarea prin abraziune pe substrat mobil flexibil fin (Fn), perforarea unilaterală (PfU) prin rotație rapidă – cu sfredelul (Sfr), alezarea (Al), prezente la amenajarea specifică – fasonarea obiectelor de podoabă; raclajul axial (Ra); crestarea (Cr) prin tăiere transversală (TT). Partea activă a două piese (vârful MSP/I 3 și netezitorul MSP/I 8) pare a fi fost reamenajată (Rm), după deteriorarea prin fracturare, probabil în timpul folosirii. Procedeele decelate sunt aplicate în formulă unică sau combinate în scheme cu 2-4 componente (Aa/Ao/At + Rm; Rt + Aa/Ao/At; Rt + Aa/Ao/At + Rm; Sc + Aa/Ao/At + Fn; Aa/Ao/At + Ra; Rt + Aa/Ao/At + TrT; Rt + TT/Cr; Aa/Ao/At + PD/C; Aa/Ao/At + PfU/Sfr + Al; Rt + PD/C). O combinație sofisticată de procedee ale fasonării atestată în lotul analizat este ilustrată de pandantivul perforat pe fragment de defensă de mistreț (MSP/II 11); amenajarea dispozitivului de suspendare a fost executată unilateral, fără prepararea suprafeței, vădind adaptarea optimă a procedeei la parametrii morfometrici și de duritate ai materiei prime; s-a folosit, probabil, sfredelul simplu, armat cu vârf litic, manevrat prin rotație continuă sau sfredelul cu arc. Perforația, realizată pe FI a piesei, a fost finisată prin alezare (rotație) pe FS. În ceea ce privește fixarea în suport, remarcăm frecvența relativ redusă a pieselor compozite, prevăzute cu mâner sau fixate pe o fibră/fir. Fixarea transversală de tip negativ (prin amenajarea unui dispozitiv de suspendare – perforație transversală) este prezentă cu un singur caz, aparținând culturii Vinca (pandativ, piesa MSP/II 11); în schimb, netezitoarele realizate pe fragmente de oase lungi (tipul I B1, 5 cazuri: 2 piese aparținând culturii Starcevo-Criș și 3 culturii Vinca) se utilizau fixate axial pozitiv în mânere de lemn sau de corn de cerb. Datele relative la procedeele fasonării și la fixarea în suport sunt sintetizate în tabelul nr. 8.

Cultura Starcevo-Criș. Procedeele de fasonare decelate în cazul lotului IMDA atribuit culturii Starcevo-Criș sunt în număr de 6: abraziunea multidirecțională (axială, oblică, transversală) (Aa/Ao/At) (12 cazuri); retușarea (Rt) (2 cazuri); reamenajarea prin abraziune a PA fracturate în timpul folosirii (Rm) (2 cazuri: vârful MSP/I 3 și netezitorul MSP/I 8); tratamentul termic (TrT), scobirea țesutului spongios al cornului de cerb (Sc) și finisarea suprafețelor (Fn) (câte un caz). Nu avem atestate amenajări specifice (perforații etc.). În privința fixării în suport, se remarcă frecvența redusă a pieselor compozite, prevăzute cu mâner; netezitoarele realizate pe fragmente de oase lungi (tipul I B1, 2 piese) se utilizau fixate axial pozitiv în mânere de lemn sau de corn de cerb.

Cultura Vinca. Procedeele de fasonare decelate în cazul lotului IMDA atribuit culturii Vinca sunt în număr de 10: abraziunea multidirecțională (axială, oblică, transversală) (Aa/Ao/At) (11 cazuri); retușarea (Rt) (4 cazuri); tratamentul termic (TrT) (3 cazuri); percuția directă/cioplirea (PD/C) (2 cazuri); raclajul axial (Ra), tăierea transversală/crestarea (TT/Cr), perforarea unilaterală cu sfredelul (PfU/Sfr), alezarea (Al) (câte un caz). În privința fixării în suport, se remarcă frecvența redusă a pieselor compozite, prevăzute cu mâner sau fixate pe o fibră/fir; fixarea transversală de tip negativ (cu ajutorul unui dispozitiv de suspendare – perforație transversală) este prezentă cu un singur caz (piesa MSP/II 11); netezitoarele realizate pe

fragmente de oase lungi (tipul I B1, 3 cazuri) se utilizau fixate axial pozitiv în mânere de lemn sau de corn de cerb.

Cultura Petrești. Singurul procedeu de fasonare atestat în cazul lotului IMDA atribuit culturii Petrești este abraziunea multidirecțională (axială, oblică, transversală) (Aa/Ao/At) (3 cazuri). Nu avem piese compozite, fixate în suport.

Examinarea sistematică a suprafețelor artefactelor (cu ochiul liber, cu lupa și în microscopie optică de mică putere) întregului lot IMDA de la MSP a relevat prezența singulară sau combinată a mai multor tipuri de urme de uzură, care, cu un grad mai mare sau mai mic de probabilitate, sugerează funcționalitatea pieselor respective. Au fost decelate 5 tipuri de urme de folosire. Aproape nelipsite sunt urmele de tocire și de lustru (Tc, L), intense sau superficiale (13 cazuri), ca și fracturile curente, rezultate prin impact frontal (FI, 5 cazuri) sau prin aplicarea unor forțe laterale (FL, 5 cazuri); prezente sunt și urmele de abraziune funcțională (AF, 4 cazuri), în timp ce urmele de utilizare prin presiune (Pr) sunt atestate într-un singur caz (retușorul de os MSP/III 2). De asemenea, se semnalează reamenajarea unui vârf și a unui netezitor după fracturare (vezi supra.), ca și continuarea folosirii unui vârf (MSP/I 4) după fracturarea extremității distale. Datele relative la urmele de utilizare decelate pe piesele studiate și rolul lor funcțional prezumat sunt sintetizate în tabelul nr. 8.

Cultura Starcevo-Criș. În lotul atribuit culturii Starcevo-Criș se constată prezența următoarelor tipuri de urme de uzură: tocirea, lustrul (Tc, L, 9 cazuri); fracturarea prin acțiunea forțelor laterale (FL, un caz); fracturarea prin impact (FI, 2 cazuri); abraziunea funcțională (AF, un caz). Aceste urme se combină în mod variabil pe una și aceeași piesă și caracterizează, în mod curent, afectarea părții active a vârfurilor, a netezitoarelor, a perculatorului la nivelul părții active (PA) și parțial pe restul suprafețelor.

Cultura Vinca. În lotul atribuit culturii Vinca se constată prezența următoarelor tipuri de urme de uzură: tocirea, lustrul (Tc, L, 3 cazuri); fracturarea prin acțiunea forțelor laterale (FL, 4 cazuri); fracturarea prin impact (FI, 3 cazuri); abraziunea funcțională (AF, un caz). Aceste urme se combină în mod variabil pe una și aceeași piesă și caracterizează, în mod curent, afectarea vârfurilor, a netezitoarelor, a lingurilor-spatule, a pandantivului, la nivelul părții active (PA) și pe suprafețe.

Cultura Petrești. În lotul atribuit culturii Petrești se constată prezența următoarelor tipuri de urme de uzură: tocirea, lustrul (Tc, L, un caz); abraziunea funcțională (AF, 2 cazuri); urme de presiune generate prin retușare de marginile ascuțite ale unor piese litice (Pr, un caz).

8.5. Funcționalitatea prezumată. Ocupații documentate. Aspecte ale paleoeconomiei ilustrate de IMDA. Analiza urmelor de uzură, ca și comparațiile cu situațiile decelate prin studiile paleoetnologice detaliază aspectele în conexiune cu ocupațiile documentate de artefactele IMDA și implicarea acestora în alte sectoare ale ambianței paleotehnologice: pentru vârfuri: perforarea și asamblarea pieilor și a materialelor textile (cusutul); împletitul fibrelor vegetale și animale; pentru vârful oblic și netezitoare: prelucrarea pieilor și a lemnului; pentru perculator: despicarea lemnului, debitaajul materialelor litice sau al materiilor dure animale; pentru retușor: fasonarea materialelor litice cioplite; pentru lustruitoare: fasonarea vaselor ceramice; pentru linguri-spatule: consumul alimentelor păstoase (fierturi de cereale); curățirea făinii de pe râșnițele plate; materiile prime, eboșele și deșeurile (os, corn de cerb și de căprior etc.), importante prin numărul lor relativ mare în raport cu efectivul total al lotului, atestă fabricarea vârfurilor diverse, a netezitoarelor sau retușoarelor, a mânerelor etc.; manifestările simbolice sunt ilustrate de prezența podoabelor (un pandantiv din corn de cerb – MSP/I 17 și altul pe fragment de defensă de mistreț – MSP/II 11). Pentru lotul de artefacte studiat, asocierea diverselor tipuri de piese din materii dure animale ilustrează contextele curente domestice in situ de fabricare, de utilizare și de stocare sau de abandon (contexte intra-sit). Alături de aceste situații avem și cazul unei depuneri în groapă (G21); destinația prezumtivă a acestui complex nu ne-a fost precizată de autorul cercetărilor. Semnalăm și indiciile, importante, legate de contextele specifice de fabricare a artefactelor IMDA: piesele tehnice (eboșe, materii prime în curs de prelucrare); deșeurile (piesa MSP/II 14, de pe care s-a extras, prin Șa, o eboșă rectangulară); uneltele (cum este perculatorul pe segment de humerus). Aceste constatări sporesc valoarea documentară a lotului de la MSP. Ca și în multe alte situații studiate pentru epocile și culturile respective este de acceptat ipoteza după care fabricarea artefactelor din materii dure animale se făcea în contextul domestic și nu ilustra practicarea unui meșteșug specializat. Gama

tipo-funcțională a lotului IMDA analizat este compatibilă cu specificul activităților ipotetice derulate într-un sit de ocupare permanentă; creșterea animalelor și prelucrarea continuă a produselor rezultate din această ocupație de bază par să aibă un reflex preponderent în seria artefactelor discutate de noi: prelucrarea materiilor dure animale, a pieilor, a fibrelor de origine animală. La acestea se adaugă ocupațiile complementare: prelucrarea materialelor litice, a lemnului, a argilei etc. Așa cum s-a subliniat și mai sus, expresivitatea relativ scăzută a lotului IMDA analizat din perspectivă paleotehnologică marchează specificul culturilor neo-eneolitice și se datorează aplicării unor scheme de fabricare standardizate, simple, recurgând la procedee elementare, cu grad mic de combinare. Concluziile noastre, expuse aici în formă preliminară sunt limitate de absența, deocamdată, a altor seturi de date, respectiv, cele asupra paleofaunei și ambianței paleotehnologice (industria litică etc.). Efectivele pe culturi ale IMDA nu sunt prea consistente, ceea ce restricționează, de asemenea, semnificativ încheierile formulabile; este, de altfel, bine cunoscut faptul că amplitudinea efectivului studiat condiționează valabilitatea concluziilor. Au fost atestate tipuri noi sau rare pentru culturile cărora le aparțin, precum: vârful pe fragment de canin de suid; retușorul pe fragment diafizar de os lung; perculatorul pe segment distal de humerus; vârful oblic pe rază de corn de cerb; lustruitorul pe metapod distal; pandantivul în formă de cârlig din corn de cerb. Prilejul de față este unul nou de aplicare integrală a protocolului de analiză asupra unui lot IMDA aparținând culturilor Starcevo-Criș și Vinca, rezultat din cercetări arheologice recente, după cel oferit de materialele din „Peștera Cauce” de la Cerișor7. Totodată, protocolul de analiză actual a fost aplicat, în premieră, unui mic lot de artefacte aparținând culturii Petrești. Considerăm că datele etalate au valoare ilustrativă pentru fenomenul paleotehnologic abordat și pot deveni un punct de referință pentru studiile viitoare asupra IMDA preistorice. În încheiere, subliniem, încă o dată, ideea după care aportul IMDA la elucidarea unor aspecte paleotehnologice și paleoeconomice ale culturilor preistorice este în mod concludent ilustrat și prin analiza materialelor inedite din situl MSP, ale cărei prime rezultate coerente sunt cuprinse în prezentul raport de analiză [Corneliu Beldiman, Diana-Maria Sztancs].

Note

- 1.Luca 2005.
- 2.Beldiman 1999; Beldiman, Luca, Roman, Diaconescu 2004; Beldiman, Sztancs 2005a – cu bibliografia; Beldiman, Sztancs 2005b; Beldiman, Sztancs 2005c.
- 3.Beldiman, Sztancs 2005a – cu bibliografia.
- 4.Beldiman, Sztancs 2005b; Beldiman, Sztancs 2005c.
- 5.Beldiman 1999; Beldiman, Sztancs 2005a – cu bibliografia.
- 6.Beldiman 1999; Beldiman, Sztancs 2005a – cu bibliografia; Beldiman, Sztancs 2005c.
- 7.Beldiman, Luca, Roman, Diaconescu 2004; Beldiman, Sztancs 2005a; Beldiman, Sztancs 2005b.

Informații suplimentare online

[Raportul 3441 din cronica.cimec.ro](http://raportul3441.din.cronica.cimec.ro)

[Localizare pe hartă, folosind Mapserver Cimec.ro](http://localizare.pe.harta.folosind.Mapserver.Cimec.ro)
